

FORUM FODOK

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

FORUM

Passend Onderwijs

ZATERDAG
22 MAART
2014

LEZINGEN
WORKSHOP
KINDERP
INFORMAT

PRIJS € 5 VOOR LEDEN
€ 22,50 VOOR B

THEMANUMMER PASSEND ONDERWIJS

Dove kinderen in Kenia
Tolken op afstand
Jaarverslag 2013

IN DIT NUMMER

Thema Passend Onderwijs

- 3 Wat is Passend Onderwijs?
- 4 De vakbond van de leerlingen
- 7 Ga achter je kind staan en niet ertegenover!
- 8 Welke ondersteuning heeft jouw kind nodig?
- 10 In het diepe durven springen
- 12 Aangepast en op niveau examen doen
- 14 Ouders en Ambulant Begeleider: samen aan de slag?
- 17 Met een tolk in het onderwijs
- 18 **Column Dick de Bruijn**

20 INFODOK FODOKnieuws

Thema Over de grens

- 22 'Nu kan ik met opgeheven hoofd over straat met mijn kind'

Thema Handige Hulpmiddelen

- 24 Tolken op afstand
- 26 INFOLIO Goed om te weten

JAARVERSLAG 2013

Redactioneel

De jaarlijkse themadag van de FODOK en haar zusterorganisaties is weer voorbij. Iets anders van opzet deze keer, in een grotere 'school' (de Hogeschool Utrecht). De dag werd niet alleen samen georganiseerd met de JongerenCommissie, maar ook met de FOSS en SH-Jong. De hoofdlezing door Arnold Jonk van de Onderwijsinspectie over Passend Onderwijs bood hoop voor de toekomst. Lees vooral het interview met hem in dit nummer! De workshops waren ook zoals de trouwe bezoekers van ons gewend zijn. Ongewild anders was het ontbreken van het kinderprogramma. De voorbereidingen voor het kinderprogramma waren in volle gang. Maar toen de knoop moest worden doorgehakt of het programma door zou gaan of niet (en we de kosten moesten gaan betalen), waren er nog maar een paar kinderen aangemeld. Met pijn in ons hart hebben we het kinderprogramma af moeten zeggen en de aangemelde kinderen moeten afbellen. Daar hebben we van geleerd: volgend jaar zullen we een duidelijke inschrijvingsdatum hanteren, zodat het voor ouders duidelijk is dat ze hun kinderen op tijd moeten aanmelden. Uiteraard proberen we die datum zo kort mogelijk vóór de themadag te houden, maar er komt een moment dat we moeten besluiten of een programmaonderdeel door kan gaan of niet. Ook workshops gaan bij te weinig aanmeldingen niet door.

De FODOK is samen met Dovenschap, de Jongeren-Commissie en de Stichting Plots- en Laatdoven bezig om nauwere samenwerking te onderzoeken. We laten ons daarbij ondersteunen door een procesbegeleider, om ons te helpen de wensen en ideeën goed in kaart te brengen. Er is in elk geval sprake van een vertrouwensband, dus de basis is er!

Map van der Wilden

WAT IS PASSEND ONDERWIJS?

Ook kinderen die extra ondersteuning nodig hebben, hebben recht op goed onderwijs. Passend Onderwijs wil iedere leerling het onderwijs bieden dat het beste bij hem of haar past, zodat de leerling optimaal kan profiteren van het onderwijsaanbod. Dat kan zowel op een speciale school als, met extra ondersteuning, op een reguliere school.

Zorgplicht en samenwerkingsverbanden

Scholen krijgen een zorgplicht. Dat betekent dat scholen ervoor verantwoordelijk zijn om elk kind een passende onderwijsplek te bieden. Om dit zo goed mogelijk te kunnen organiseren, gaan scholen samenwerken in regionale samenwerkingsverbanden. Het speciaal onderwijs en de begeleiding vanuit Cluster 1 en 2 worden landelijk georganiseerd. De scholen en de diensten ambulante begeleiding van Cluster 2 gaan samenwerken in vier zogenaamde 'instellingen' (Auris, Kentalis, VierTaal en Zuid). Deze instellingen worden verantwoordelijk voor het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met een auditieve of communicatieve beperking. Als een kind extra ondersteuning nodig heeft, is de school waar het kind is aangemeld verplicht om eerst te kijken of het kind de extra ondersteuning in de klas kan

krijgen. Kan de school zelf geen passende onderwijsplek bieden of organiseren, dan wordt gekeken naar een andere reguliere school binnen het samenwerkingsverband die de juiste ondersteuning wél kan bieden. Als het gaat om een kind met een auditieve of communicatieve beperking of een vermoeden daarvan, dan roept de reguliere school de ondersteuning in van de instelling Cluster 2. Voor ieder kind dat extra ondersteuning nodig heeft, wordt een ontwikkelingsperspectief (OPP) opgesteld. Hierin staat welke onderwijsdoelen de leerling zal kunnen halen en op welke wijze daaraan gewerkt wordt. Hiermee komt het bestaande handlingsplan te vervallen.

Aanmelding en toelating bij Cluster 2

De instellingen Cluster 2 beoordelen of een leerling toelaatbaar is tot hun onderwijs of begeleiding. De instelling stelt een Commissie van Onderzoek (CvO) in. Ouders, reguliere scholen en mbo-instellingen kunnen terecht bij de aanmeldpunten van de instelling van Cluster 2 in hun regio. Daar kunnen ze om informatie, maar ook om consultatie en advies vragen.

Als blijkt dat er meer en intensievere begeleiding nodig is, wordt de trajectbegeleiding ingeschakeld. Doel van de trajectbegeleiding is te komen tot een gefundeerd advies aan de Commissie van Onderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de ernst van de beperking, de ondersteuningsbehoefte van de leerling en de eventuele ondersteuningsvragen van de reguliere school. Bij het opstellen van dit advies wordt gebruik gemaakt van de informatie van de logopedist, het audiologisch centrum en/of andere zorginstanties, informatie van de school, van de ouders en van de leerling zelf. Het overleg met ouders en school is erop gericht om samen tot overeenstemming te komen over de noodzakelijke ondersteuning aan de leerling en de ondersteuningsvragen van de school. Op basis van het advies bepaalt de CvO het onderwijsarrangement. Cluster 2 onderscheidt drie onderwijsarrangementen: licht, medium en intensief. Welk onderwijsarrangement een leerling krijgt, is afhankelijk van de vereiste ondersteuning. Daarnaast bepaalt de CvO welke ondersteuning de leerkracht op de reguliere school nodig heeft. Cluster 2 stelt zelf een ontwikkelingsperspectief vast voor de leerling met een intensief onderwijsarrangement, die immers naar het Speciaal Onderwijs zal gaan. Voor een leerling in het regulier onderwijs adviseert de CvO over het OPP, voor het deel dat specifiek is voor de Cluster 2-problematiek.

Interview

Hoofdinspecteur Arnold Jonk over de rol van de Inspectie van het Onderwijs

‘DE VAKBOND VAN DE LEERLINGEN’

Voorafgaand aan zijn lezing op de Passend Onderwijs Dag op 22 maart sprak Arnold Jonk, hoofdinspecteur primair onderwijs en expertisecentra, met FODOKFORUM. Een bevlogen man met een missie, die met zijn collega's voor de leerlingen wil opkomen en met nadruk niet tot doel heeft scholen zomaar ergens op af te rekenen. Hij is het dan ook hartgrondig eens met de oud-collega die bij haar afscheid zei dat ze twintig jaar bij 'de vakbond van de leerlingen' gewerkt had. Zijn ambitie: 'Voor iedere leerling het beste onderwijs dat bij hem past.'

We kennen het allemaal: de hele school in de stress 'omdat de Inspectie komt'. Wat zie je daarvan?

Ik herken het, maar vergeet niet dat een op de tien inspectiebezoeken onaangekondigd is. Voor ons is dan de vraag of we een heel andere situatie aantreffen. Dat blijkt niet zo te zijn. Ach, en als ik mijn schoonouders op bezoek krijg, ruim ik de kamer ook op. Ons uitgangspunt is: 'Krijgt dat kind goed onderwijs?' Zo nee: dan heeft de school wat uit te leggen. Het papierwerk is voor ons niet het doel, het gaat over hoe zich dat materialiseert in de klas.

Denk je dat er te veel geadmistreerd wordt?

Dat is de 'doel-middelen-discussie': als de administratie tot doel wordt verheven, is het verkeerd. De school maakt de handelingsplannen niet voor ons, die moeten ten dienste staan van de professional. En het is ook in het

belang van leerling en ouders dat de professionals zich verantwoorden en nadenken over effectiviteit. Ze formuleren een doel en bezien of dat gehaald is. Is dat niet het geval dan moeten ze nagaan hoe dat komt. Met andere woorden: je moet alleen registreren als je ook kunt analyseren en evalueren. Dat is pas effectiviteit.

Maar ik herinner me ook de vuistdikke handelingsplannen die tijdens een inspectiebezoek klaar lagen, waarop de inspecteur-generaal vroeg: 'Voor wie zijn die?' 'Voor jullie', was het antwoord...

Het moet van de Inspectie...

En soms gebeurt het dat het schoolbestuur iets gedaan wil krijgen van het personeel en dan naar de Inspectie verwijst: 'Het moet van de Inspectie...' Professionals horen zich de vraag te stellen wat de zin is van hun handelen.

Ik hoor vanuit het Speciaal Onderwijs de klacht dat de Inspectie te kritisch is. Omdat de prestaties van de school niet overeenkomen met het gemiddelde IQ van de leerlingen. 'Logisch, die kinderen zitten niet voor niets op het Speciaal Onderwijs', mopperen ze dan.

Ja, de Inspectie is kritisch op het Speciaal Onderwijs, net als op het hele onderwijs. In het Speciaal Onderwijs komt daar bij dat ouders minder mogelijkheden hebben als het onderwijs niet op orde is. Ten eerste hebben ouders in het Speciaal Onderwijs een heel ander referentiekader. Vaak zijn ze daar na een moeilijk traject terechtgekomen. Voor de ouders is het lastig zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van het onderwijs op die speciale school. Ze hebben niet veel vergelijkingsmateriaal en hebben minder contact met andere ouders. Als ze kritisch zijn, kunnen ze eigenlijk geen kant op, want ze hebben geen keus. Dat geeft ons een extra verantwoordelijkheid.

De andere kant is: inderdaad heeft die speciale school een ingewikkelde doelgroep, maar zij zijn er juist voor die moeilijke leerlingen, zij hebben de expertisemiddelen daarvoor! Het Speciaal Onderwijs blinkt uit in het pedagogisch klimaat en dat is ook voor de ouders heel belangrijk.

Tot slot: wij vergelijken die scholen met vergelijkbare scholen, we kennen de doelgroep.

Wij horen over reguliere scholen die geen medium onderwijsarrangement voor Cluster 2-leerlingen in huis willen, omdat hun overall-resultaten dan zouden afnemen en ze dan slechter beoordeeld worden door de Inspectie. Dat is toch niet wat we willen met Passend Onderwijs?

Ten eerste trekt één kind het gemiddelde natuurlijk niet naar beneden, maar bij een groep kan dat anders zijn. Wel werken wij 'risicogericht': als het gemiddelde van een school onder de norm is, bekijken wij eerst of de schoolpopulatie wellicht anders ingeschat moet worden. En voor de duidelijkheid: wij willen 'fairheid', wij willen scholen niet zomaar ergens op afrekenen. Mocht de school dit argument gebruiken om een of meer leerlingen af te wijzen, willen we graag dat ouders ons meteen bellen. Wat dat is natuurlijk niet wat we beogen. Ik kom persoonlijk langs als dat moet...

Ik kom persoonlijk langs als dat moet...

Ik zou zeggen: geef een school die veel doet voor speciale leerlingen een pluim!

Er is zeker behoefte aan een meer waardevolle rol van de Inspectie. In elk geval gaat de Inspectie vanaf volgend jaar naast de kwalificaties zeer zwak, zwak en voldoende ook het oordeel 'goed' vellen. Daartoe wordt ook met ouders en docenten gesproken. En je bent, lijkt ons, pas een goede school als je je openstelt voor het hele onderwijs. Dus je bent geen

goede school als je zorgleerlingen weigert om je resultaten op te krikken; daarmee wordt het onderwijs als geheel niet beter.

Geen goede school als je zorgleerlingen weigert

Hoe kijk je naar de komst van Passend Onderwijs?

Passend Onderwijs is in eerste instantie ingegeven door de ontwikkelingen in Cluster 4, maar met Passend Onderwijs wordt beoogd het onderwijs aan zorgleerlingen in het algemeen op een hoger plan te tillen, meer ruimte en meer maatwerk mogelijk te maken. Dat betekent niet dat Cluster 3 en Cluster 4 verdwijnen of dat het Speciaal Onderwijs verdwijnt. Als een samenwerkingsverband daarvoor kiest, wordt de bestaande situatie gecontinueerd. Maar het samenwerkingsverband kan er ook voor kiezen om het anders te gaan aanpakken en meer specifieke ondersteuningsprofielen op te stellen. Dat vereist wel een professionaliseringsslag.

Er zullen ook niet meteen busladingen speciale leerlingen komen, die leerlingenstromen zullen langzaam gaan verschuiven. Als Inspectie zullen we zo goed mogelijk volgen dat deze leerlingen goede zorg of begeleiding krijgen.

Wat moet een ouder doen als de school een zorgleerling weigert?

Allereerst sta je dan als ouder voor het dilemma: 'Wil ik hier wel mee doorgaan, als mijn kind niet welkom is?' Ik begrijp dat goed. De Inspectie krijgt zelden signalen van ouders die om zo'n weigering overgestapt zijn naar een andere wel bereidwillige school, terwijl dat

>> TOLKVOORZIENING IN HET ONDERWIJS BLIJFT VOORALS-NOG ONVERANDERD!

Bij de invoering van Passend Onderwijs veranderen de regeling en de financiering van de tolkvoorziening in het onderwijs voorlopig niet.

Er vindt nog overleg plaats tussen het ministerie, de besturen van de Cluster 2-scholen en de belangenorganisaties over de wijze waarop de tolkvoorziening in het basis- en het voortgezet onderwijs en in het mbo op termijn het beste geregeld kan worden. De beroepsverenigingen van tolken gebarentaal en schrijftolken worden ook betrokken bij dit overleg. Wanneer de regeling verandert, worden de ouders, de leerlingen en de tolken hierover tijdig geïnformeerd.

Mariën Hannink, met dank aan Gerda Egtberts (Siméa)

>> zeker gebeurt. Maar we weten niet wat we niet horen... Weinig ouders dienen een klacht in bij de officiële klachtencommissies die precies daarvoor in het leven geroepen zijn. Met de zorgplicht van de scholen moet dit echt anders gaan, maar we horen heel graag de signalen.

Ouders hebben een ongelooflijk belangrijke rol

Wat moeten we doen om Passend Onderwijs te doen slagen?

Als ouders en ouderorganisaties zul je aan de bel moeten blijven trekken als er iets mis is, maar ook als iets echt goed gaat! En blij vasthoudend, laat je invloed niet zomaar lopen. Als ouderorganisaties kun je bijvoorbeeld scholen die in medium arrangementen investeren, belonen met een pluim. En vergeet niet: de scholen willen weten wat voor expertise ze in huis moeten hebben: ouders weten dat! Ouders hebben een ongelooflijk belangrijke rol in het onderwijs: ze zijn tegelijkertijd partner, tegenwicht én belanghebbende!

Wij merken dat reguliere scholen soms niet eens weten dat er voor onze leerlingen vanuit Cluster 2 ook geld beschikbaar is voor bijvoorbeeld de IB'er op de reguliere school zelf.

Sowieso moeten mensen zich realiseren dat deze operatie niet werd ingegeven door bezuinigingen: er is budget, alleen moet dat soms nog wat beter verdeeld worden.

Je hebt vierenhalf jaar bij het ministerie van OCW gewerkt, waarom koos je voor de overstap naar de Inspectie?

De rol van de Inspectie is heel belangrijk, de Inspectie heeft grote impact. Hier leeft de geschiedenis: de Inspectie is met haar ruim 212 jaar een van de oudste overheidsdiensten en waarschijnlijk in de wereld ook de oudste toezichthouder. De meeste mensen die hier werken, komen uit het onderwijs. Er is veel kennis en ervaring. En geloof me: de verwijten die ons gemaakt worden, maken we onszelf ook. Alle dilemma's worden hier uitgebreid besproken, maar we moeten keuzes maken en ons steeds de vraag stellen: 'Is dit fair?' De mensen die hier werken, worden gemotiveerd door de leerlingen en uiteindelijk door niks anders. Wij kiezen altijd voor de leerlingen. Zoals een oud-collega bij haar vertrek zei: 'Ik heb twintig jaar voor de vakbond van de leerlingen gewerkt!'

Themadag Passend Onderwijs: 'Wij hebben een plicht tot optimisme!'

Op 22 maart ging Arnold Jonk in gesprek met ouders van Cluster-2-leerlingen. In zijn lezing op de themadag benadrukte hij nog eens dat Passend Onderwijs geen bezuinigingsoperatie is en dat ouders er vooralsnog van uit mogen gaan dat de veranderingen geleidelijk aan ingevoerd zullen worden: 'Ga uit van continuïteit!' Hij ziet Passend Onderwijs als een onderdeel van de inclusieve samenleving, waar ontspannenheid en verdraagzaamheid centraal staan. En hij erkent dat dit alles veel creativiteit van de reguliere scholen zal vragen, maar aan goede intenties ontbreekt het niet, stelt hij vast. Hij concludeert dat iedereen een plicht tot optimisme heeft: 'De uitgangspunten van Passend Onderwijs zijn oké en iedereen is vastbesloten er een succes van te maken. Betekent dat dat alles anders is op 1 augustus? Nee! De wereld gaat langzaam veranderen en verandert in feite al.'

Mariën Hannink

Workshop Weerbaarheid, Ilse Jobse: Empower je kind!

Ilse Jobse werkt als Praktisch Pedagogisch Gezinsbegeleidster en communicatie-docente bij De Riethorst in Ede en is zelf doof. Zij gaf op de themadag een workshop over de versterking van weerbaarheid bij dove en slechthorende kinderen.

GA ACHTER JE KIND STAAN EN NIET ERTEGENOVER

Als ouder wil je vooral dat je kind 'goed in zijn of haar vel zit'. Dat geldt voor ouders van dove of slechthorende kinderen net zo goed als voor andere ouders. Maar voor ouders van kinderen met een gehoorbeperking is het wel een stuk lastiger. De algemene ontwikkeling bij kinderen met gehoorproblemen verloopt anders. Horende kinderen pikken allerlei informatie terloops op; ze horen dat mama tegen papa zegt dat ze even een brief gaat posten. Dove/slechthorende kinderen voelen zich vaak overvallen: mama is opeens weg.

Horende kinderen pikken allerlei informatie terloops op

Ouders van dove en slechthorende kinderen moeten hun kinderen veel extra informatie geven,

zodat ze de situatie begrijpen. Maar daar zit ook een probleem. 'Dove en slechthorende kinderen krijgen vaak van hun ouders weinig ruimte om te leren voor zichzelf op te komen', zegt Ilse. 'Ze voelen zich vaak persoonlijk aangesproken. Ze doen hun best, maar dat wordt niet altijd gezien. Ze worden onzeker van de "kritiek", vragen zich af "ben ik dan niet goed genoeg?" Ga ervan uit dat het kind het niet expres fout doet,' benadrukt Ilse.

Ben ik dan niet goed genoeg?

Zelfvertrouwen stimuleren

Stimuleer je kind om zelf oplossingen te bedenken. Voortdurend corrigeren en dingen uit handen nemen, is niet goed voor het zelfvertrouwen. Dat geldt ook voor de gesproken taal: de uitspraak of grammatica corrigeren mag best af en toe, maar onderbreek niet elk verhaal met correcties.

Ouders moeten zich ervan bewust zijn dat dove kinderen vaak onzeker zijn over hun omgeving en daarom nogal eens koppiger. Ze hebben het gevoel dat ze altijd alert moeten

zijn. 'Laat je kind zelf dingen ondervinden, ze moeten kunnen experimenteren en ondervinden wanneer ze zich veilig voelen. Wees je ervan bewust dat dove en slechthorende kinderen alles zien, maar dat ze het niet altijd juist interpreteren,' zegt Ilse.

Alles staat in het teken van taal

Als de kinderen naar school gaan, wordt er heel veel tijd besteed aan de taalverwerving, maar nauwelijks aan de sociaal-emotionele ontwikkeling. Alles staat in het teken van taal. Daardoor worden veel kinderen onzeker over hun taalbeheersing. In de puberteit gaan ze op zoek naar hun identiteit. Vaak is er sprake van schaamte en van een negatief zelfbeeld. Om tot een positief zelfbeeld te komen moet je in je kind geloven, uitstralen dat ze kunnen bereiken wat ze zelf willen. Stel de doofheid niet centraal. Moedig je kind aan en stimuleer hem/haar. Probeer achter je kind te gaan staan, in plaats van ertegenover!

Map van der Wilden

Schoolprestaties en identiteit

WELKE ONDERSTEUNING HEEFT JOUW KIND NODIG?

De verwachting is dat met de komst van Passend Onderwijs steeds meer dove kinderen met of zonder CI de gang naar het regulier onderwijs maken. Samen met ouders zal door een medewerker van een Cluster 2-instelling in kaart worden gebracht welke ondersteuning jouw kind nodig heeft. Zorg dat je dan niet alleen inzoomt op de schoolprestaties, maar bekijk het zo breed mogelijk.

De leerkracht

Het is belangrijk dat de leerkracht weet wat het betekent om doof of CI-gebruiker te zijn. Die kennis moet hij gebruiken om een adequate manier van lesgeven te ontwikkelen, waarbij de leerling volwaardig kan meedoen. De leerkracht moet bijzonder veel aandacht hebben voor communicatie in de klas; niet alleen moeten de ondersteunende hulpmiddelen werken: mimiek, articulatie, visuele leermiddelen, enzovoort. Ook moet hij rekening houden met de tolken en begrijpen welke rol gebarentaal speelt in het leven van je kind. Is aan alle basisvoorwaarden voor goede communicatie voldaan? Dan is het nog belangrijk om je te realiseren dat horen niet hetzelfde is als begrijpen. Kinderen die de taal niet goed kunnen horen, moeten doorgaans keihard werken om de taal ook te begrijpen.

De schoolomgeving

De school zelf moet een veilige lesomgeving bieden. Hierbij zou je als ouder kunnen letten op: het aantal leerlingen op de school, het aantal leerlingen in een groep, past het onderwijssysteem bij je kind en hoe is het sociale klimaat op de school? Maar vergeet voor kinderen met CI of hoortoestellen niet te letten op de akoestiek in een school. Dat is niet alleen belangrijk voor het volgen van de les, maar ook voor de gesprekken in de gang. Staat de schoolleiding positief tegenover het aannemen van je kind? Een school die de 'uitdaging' ziet, is meestal tot veel meer bereid.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Naast het leren van de vakken is het ook belangrijk dat een kind zich onderdeel voelt van de groep. Dove kinderen krijgen minder mee van wat besproken wordt in de klas, in de gang en op het schoolplein. Doordat ze niet horen wat er gezegd wordt, reageren ze niet, later of verkeerd. Ze moeten vaker om herhaling vragen. Het opbouwen van een leuk contact met andere kinderen gaat lang niet altijd vanzelf.

Horende kinderen leren spelenderwijs hoe mensen met elkaar omgaan. Zij leren de ongeschreven omgangsregels kennen en weten wanneer die worden overtreden. Voor dove en slechthorende kinderen is de grens tussen toelaatbaar en ongewenst gedrag veel moeilijker aan te voelen. Het is van belang dat er op school extra tijd en aandacht wordt besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling. Onderzoekers op dit terrein signaleren dat dove en slechthorende kinderen over het algemeen wat directiever worden aangesproken, waardoor zij minder de mogelijkheid hebben om te verkennen wat bepaald gedrag met ze doet.

Identiteit

Het enige dove kind met of zonder CI zijn op een school is niet niets. Op een zeker moment realiseren kinderen zich dat zij anders zijn dan horende klasgenootjes en dat kan met de nodige emoties gepaard gaan. Het is van belang dat je kind zelf goed op de hoogte is van zijn beperking en dat hij onder woorden kan brengen wat hij nodig heeft. Het kan helpen om ieder jaar opnieuw een korte spreekbeurt te houden om de kinderen in de klas jaarlijks

weer even alert te maken. Volwaardig participeren in een reguliere school kan ook binnen Passend Onderwijs een uitdaging blijven. Voelt je kind zich deel van de groep? Presteert hij op zijn niveau? Loopt hij niet teveel op zijn tenen? Durft hij zich te laten zien en aan te geven wat hij nodig heeft in de communicatie? Er zijn veel aspecten waar rekening mee gehouden moet worden en wat voor het ene kind dé uitvinding is, zal voor een ander kind alleen maar averechts werken. Goede ondersteuning van de Cluster 2-instelling (Ambulant Begeleider) is dan ook onontbeerlijk.

Medium arrangement

De FODOK ziet veel in onderwijs aan een groepje dove en slechthorende leerlingen in een reguliere setting (medium arrangement). Zo kun je het beste uit beide werelden combineren. De uitdagende leeromgeving en het contact met horende leeftijdsgenootjes in de reguliere setting kan dan gecombineerd worden met specifieke ondersteuning. Die ondersteuning kan in groepjes worden aangeboden waardoor kinderen steun hebben aan elkaar. Ze kunnen zich spiegelen aan elkaar en rolmodellen ontmoeten. Doordat er meerdere dove kinderen op school rondlopen, zullen leerlingen

en docenten zich beter bewust zijn van de noden van deze kinderen... En ben je als kind niet steeds de enige die moet zeggen: 'Wil je het nog een keer herhalen, ik heb het niet gehoord.'

Inge Doorn

Inge, moeder van Jara

Jara is 11 jaar oud. Zij is doof. Zij heeft twee CI's. Ze zit nu in groep 7 van de reguliere basisschool. Tot en met groep 5 heeft zij op de Bertha Mullerschool in Utrecht gezeten. De aandacht voor de taalontwikkeling, logopedie en de gebarentaal zijn heel belangrijk voor haar geweest. Maar ook het contact met andere dove kinderen en volwassenen heeft ze altijd als heel prettig

ervaren. Nu ze op de reguliere school zit, is dat contact niet meer vanzelfsprekend. Dus doen we nu meer ons best om geregeld met andere dove kinderen af te spreken. Ik heb het idee dat er voor Jara met de komst van het Passend Onderwijs niet veel gaat veranderen. Eigenlijk denk ik dat de manier waarop tot nu toe de keuzes zijn gemaakt in het ondersteuningsaanbod heel erg overeenkomen met de ideeën die nu bij het Passend Onderwijs horen.

De stap richting het voortgezet onderwijs vind ik straks wel weer een spannende overgang. Ik weet dat meisjes in de puberteit graag kletsen. Ik hoop dat Jara zich als enige dove op de middelbare school staande kan houden, dat ze niet teveel op haar tenen hoeft te lopen, dat ze leuke vriendinnen krijgt en dat ze echt onderdeel uitmaakt van de klas. Ik heb de ambulant begeleidster nu al gevraagd of we daar eind groep 8 aandacht aan kunnen besteden.

Wat ik het mooie vind van Passend Onderwijs is dat leerlingen en leerkrachten gaan leren wat dove en slechthorende mensen nodig hebben en hoe je ze kan betrekken in de communicatie. Uiteindelijk heeft dat een positief effect op de samenleving, want jong geleerd is oud gedaan. Toch?

Jeanine Ottink, SH-Jong

Dove leerlingen met een medium arrangement op obs De Bolster

Als je eenmaal met Pieter-Jan van Hoof hebt gepraat, dan weet je gewoon dat het moet gaan lukken met dat medium onderwijsarrangement voor dove en slechthorende kinderen. Van Hoof is directeur van openbare basisschool De Bolster in Sint-Michiels-gestel. Dit schooljaar besloot hij met zijn team een aantal dove leerlingen van Talent (Kentalis) op te nemen. 'Op een gegeven moment hebben we gewoon ja gezegd en dan is het een kwestie van in het diepe durven springen!'

IN HET DIEPE DURVEN SPRINGEN

Het is niet niks om een medium arrangement voor deze groep te realiseren op je school; waarom heb je ja gezegd tegen het verzoek van Kentalis?

Het verzoek kwam via het samenwerkingsverband binnen en wat directeur Onderwijs Frank Kat van Kentalis ons te vertellen had, klonk goed. 'Alleen weet ik niets van dove kinderen', heb ik gezegd. Toen zijn we met een aantal teamleden bij Kentalis op bezoek geweest en eigenlijk was er meteen een klik met de mensen daar. We hebben in alle openheid gesproken, de kinderen gezien en vastgesteld dat de communicatie eigenlijk heel goed ging. We hebben het uitgebreid in het team overlegd. Want ik vind wel dat iedereen het met zo'n besluit eens moet zijn. En weet je: je kunt 150 bezwaren gaan opschrijven, maar

wij hebben gewoon onze kaders vastgesteld. Allereerst moeten deze kinderen gewoon leerlingen van onze school zijn en niet apart van de andere leerlingen werken. Ze moeten zoveel mogelijk in de eigen groep blijven, er zo min mogelijk uitgehaald worden. Verder wilden we niet alleen maar de zes groep-3-kinderen, dan werd het teveel een geïsoleerd project. Nu hebben we ook drie kleuters en twee leerlingen in groep 5.

Er zijn studiedagen georganiseerd met Kentalis en iedereen was positief en vol vertrouwen. Op een gegeven moment hebben we gewoon ja gezegd en dan is het een kwestie van in het diepe durven springen!

Hoe ervaar je de samenwerking met Kentalis?

Die gaat heel goed. Ik heb steeds gezegd: 'Julie zijn de experts'. En zo is het ook. Al was het wel even wennen aan al die extra mensen in school: leerkrachten, klassenassistenten, logopedisten, tolken, de hele mikmak. Bart, de leerkracht van groep 3, heeft vijf dagdelen een extra docent in de klas en ook nog een tolk.

Dat was wel even van 'Wow', maar het wende snel. En de leerkracht van Kentalis is er voor alle kinderen. Soms geeft de leerkracht van Kentalis les, terwijl die van De Bolster ondersteunend is. We zijn aan het leren hoe we dat taalspecialisme het meest effectief kunnen inzetten. Het blijft zoeken naar de beste weg. Doordat deze kinderen er zijn, zien we voor andere kinderen ook weer nieuwe mogelijkheden. Dat vind ik een heel goede ontwikkeling. We willen dit project dan ook uitbreiden tot een doorlopende lijn, er komen nog meer kinderen van Kentalis, waarbij die ondersteuning nodig zal blijven! Maar we zien absoluut vooruitgang bij de kinderen: hun woordenschat neemt toe, ze worden taliger en sociaal sterker. Wij moeten dat 'taalbad' bewust blijven stimuleren. En de Kentalis-leerkrachten moeten aan de snelheid van ons reguliere programma wennen. Zo leer je van elkaar! In mijn samenwerkingsverband ben ik nauw betrokken bij de ontwikkelingen rondom Passend Onderwijs. Ik besef dat scholen en leerkrachten moeten weten dat alles om maatwerk draait: wat heeft de leerling nodig en ook: wat heeft de leerkracht nodig en hoe kunnen we dat bieden? Daar moet de leerkracht zich ook bewust van zijn.

Wij moeten dat 'taalbad' bewust blijven stimuleren

Hoe reageren kinderen en ouders?

De dove kinderen vertellen hoe leuk ze het vinden dat ze meer vriendjes hebben. De horende kinderen moesten eerst erg aan de aanwezigheid van de tolk wennen, maar na twee weken zagen ze die al niet meer.

De ouders hebben we met een brief ingelicht. Je moet zoiets niet te zwaar willen maken. En eigenlijk weet iedereen hier wat Kentalis is. Een aantal ouders werkt bij Kentalis. Dus dat is eigenlijk heel soepel gegaan.

En wat zie je van gebaren en Dovencultuur?

De kinderen zelf gebruiken weinig gebaren, omdat de andere kinderen ook niet gebaren. Maar ze maken wel veel gebruik van de tolk. Dovencultuur hebben ze in een aparte klas, twee keer per week van de dove klassenassistent. Ik zie daar weinig van; onze projectleider Francien heeft daar meer zicht op: zij is hier voor één dag per week extra aangesteld om alles rondom de dove leerlingen te coördineren. Dan heb je het dus ook over de taxi's die hier dagelijks voorrijden (of ineens niet komen opdagen) en over het overblijven...

Wij weten dat scholen de beoordeling van de Inspectie vrezen. Arnold Jonk, hoofd-inspecteur primair onderwijs en expertisecentra, verzekerde ons dat je geen goede school kunt zijn als je zorgleerlingen weigert.

Maar ben jij bang voor een lagere CITO-score?

Ik zeg altijd tegen ouders: 'Als je kind hier op de goede plek zit en op het niveau dat bij hem of haar past van school af gaat, hebben we het goed gedaan'. Dan maar niet de gemiddelde CITO-score omhoog. Maar je moet dat altijd afwegen en ook goed bewaken. Ik ga wel in gesprek met de Inspectie. En onze ouders zijn heel positief.

Wat zijn jouw tips voor andere scholen die een medium arrangement voor dove leerlingen mogelijk willen maken?

Doe dit alleen als je een stabiele school bent en je hele team er positief tegenover staat. En doe dit vooral niet als je er financieel beter van wilt worden. Houd het licht, bepaal je kaders, maar maak het ook richting ouders niet te zwaar!

Mariën Hannink

Rob van Tilburg, vader van Ella (groep 3, obs De Bolster)

Het aantrekkelijke van dit arrangement is dat dit het beste van twee werelden biedt. Het onderwijstempo en de interactie zijn die van een reguliere school met horende kinderen. Daarnaast is de

informatie zo goed mogelijk toegankelijk voor dove en slechthorende kinderen dankzij solo-apparatuur en tolk. Bovendien zijn de dove rolmodellen en de onderlinge interactie van de dove kinderen ook belangrijk voor de ontwikkeling van hun eigen (doven)identiteit. We begrijpen dat dit niet vanzelfsprekend is, en dat het extra inspanningen vergt van zowel de kinderen als het onderwijzend personeel. We hebben er echter alle vertrouwen in dat het bij de Bolster gaat slagen. Zowel de kinderen als de medewerkers van de Bolster en Kentalis zijn enthousiast en gemotiveerd.

We vinden het belangrijk dat Ella op de Bolster nog NGT en Dovencultuur krijgt. Thuis proberen we ook zoveel mogelijk gebaren te gebruiken en waardering te tonen voor gebarentaal en Dovencultuur. Mijn vrouw en ik zullen echter nooit goede dove rolmodellen zijn. We hebben het geluk dat we een heel goede dove oppas hebben gevonden. Ongeveer een avond per maand komt zij oppassen. Ella is helemaal gek op haar. Als er een oppasavond op de kalender staat, telt Ella de nachten af. Daarnaast gaat Ella ook iedere laatste zondag van de maand (samen met een doof klasgenootje) naar de *Jean Couprie toneelclub* in Hilversum. Dat vindt ze heerlijk. 'Dan kunnen we lekker de hele tijd gebaren', zegt ze. En ook daar zijn dove rolmodellen. Via Kentalis (peuterspeelzaal, school) hebben we gelukkig ook contact met andere dove kinderen en hun ouders, waar we ook regelmatig mee afspreken. Hier kijkt Ella altijd naar uit.

Zolang dit arrangement blijft bestaan, denken we dat dit de beste onderwijssetting is voor Ella. Als we echter zouden moeten kiezen tussen (tweetalig) speciaal onderwijs of regulier onderwijs zonder ondersteuning in gebarentaal dan zouden we waarschijnlijk tot het einde van de basisschool voor (tweetalig) speciaal onderwijs kiezen. We vinden tweetalig onderwijs en dove rolmodellen belangrijk voor haar ontwikkeling.

Het protocol toetsen en examens in het vo en mbo

AANGEPAST EN OP NIVEAU EXAMEN DOEN?

Een luistertoets als je doof bent? Iedereen weet dat dat zonder aanpassingen niet werkt. Maar wat werkt wel en vooral wat mag wel en niet bij de aanpassing van toetsen en examens voor leerlingen met een beperking? Monique Goedhart vertelt erover. Zij zit in de Siméa-werkgroep die een protocol opstelde voor de examinering van dove en slechthorende leerlingen en leerlingen met taalontwikkelingsstoornissen. En dat was nodig: er was veel onwetendheid en onduidelijkheid.

Hoe zijn jullie te werk gegaan met het opstellen van het protocol?

De werkgroep ging ervan uit dat er weliswaar aanpassingen in de wijze van examinering moesten komen, maar dat de exameneisen hetzelfde moesten blijven. We hebben gekozen voor één document voor alle doelgroepen binnen Cluster 2, waarin de vijf talige componenten (die bij alle vakken aan de orde zijn) achtereenvolgens benoemd worden: lezen, schrijven, luisteren, spreken, gesprek voeren. Het protocol maakt onderscheid tussen noodzakelijke aanpassingen (bijvoorbeeld in het Engels chatten in plaats van spreken) en aanpassingen in de omstandigheden (zoals verlenging van de toetstijd). En er wordt aangesloten bij de eisen van de beroepspraktijk: zal de leerling bijvoorbeeld voor zijn werk Engels moeten spreken of is dat niet noodzakelijk?

De exameneisen blijven hetzelfde

Hoe werkt het protocol in de praktijk?

Op het formulier kan per component aangekruist worden welke aanpassingen per leerjaar nodig zijn. Het protocol wordt ingevuld door de ambulante begeleider of de zorgcoördinator, samen met de leerling en zijn mentor of docent. Daarna wordt het ondertekend door de leerling (en bij minderjarigheid ook door zijn ouders). In het vo ondertekent de schooldirecteur en in het mbo de secretaris van de

examencommissie. In de bijlagen staat uitleg over de verschillende beperkingen én over de rol van tolken.

Hoe zit het met de tolk?

Een tolk gebarentaal of een schrijftolk mag ingezet worden voor instructie vooraf en/of de communicatie tijdens het examen (zoals aanduidingen en aanwijzingen), niet om geschreven teksten te vertalen. Het uitgangspunt is immers dat de exameneisen voor dove leerlingen hetzelfde zijn als die voor de andere leerlingen. Dat vraagt veel van dove leerlingen en dat betekent ook dat er voldoende geoefend moet worden met lezen en leesstrategieën. De tolk mag wel ingezet worden bij luistertoetsen, maar weer niet bij de moderne vreemde talen.

Is het protocol algemeen erkend?

Ja, er is overleg geweest met het ministerie van OCW, met het College voor Examens en bijvoorbeeld ook met de belangenorganisaties. Het is wel belangrijk dat, als het protocol is ondertekend, dit gemeld wordt bij de Inspectie en dat men vóór 1 november eventuele aangepaste examenversies aanvraagt.

Het protocol is te downloaden op www.siméa.nl > Protocol toetsen en examens VO/MBO.

Mariën Hannink

Gera, moeder van Bernd en Martin

Mijn zoons Bernd en Martin zijn allebei studierend en het huis al uit. Het Passend Onderwijs vind ik eng.

Toen bleek dat mijn zoons doof waren, zijn we verhuisd naar Haren zodat ze naar de Guyot-school konden: een echte dovenschool. Ze konden op de fiets naar school en fietsten dan langs het VSO, waar ze dove pubers zagen. Nu zullen er straks dove kinderen in kleine groepjes naar het regulier onderwijs gaan en die gaan een

heel vervormd beeld krijgen hoe doven opgroeien.

Mijn ideaalbeeld is dat er veel dove kinderen in een klas zitten op een dovenschool met dove leraren. Het 'lotgenotencontact' is heel belangrijk. Samen opgroeien, samen van elkaar leren en ervaringen delen. Als je een klein groepje doven op een reguliere school hebt, worden zij vergeleken met de horende massa. Dat is niet eerlijk. Ze zien eerst alleen 'DOOF' en pas daarna de persoon. Dat is niet goed voor de ontwikkeling van het dove kind. Op een dovenschool zien ze meteen de persoon. Ik vind een groepje dove kinderen op een reguliere school wel beter dan maar één doof kind. Ik begrijp ouders wel die kiezen voor een CI en het regulier onderwijs, maar ik heb geen spijt van mijn beslissing.

Danielle, moeder van Stella

Stella is doof en heeft één CI. Het Passend Onderwijs vind ik dubbel, want je wilt je kind graag in het regulier onderwijs, maar je weet niet of ze het aan kan. Nu zit ze op de Bertha Mullerschool in Utrecht en dat is heel fijn. Het is een veilige omgeving en er is veel aandacht voor haar. Alles is aanwezig op de school: logopedie, bewegingsonderwijs, een docent en een onderwijsassistent. De klassen zijn klein. Dat is het voordeel van speciaal onderwijs.

NGT is heel belangrijk voor mijn dochter. Ze moet kunnen blijven gebaren, want je weet niet wat de toekomst brengt. Ik wil graag dat NGT haar natuur wordt. Op sommige momenten kan ik alleen maar gebaren met haar, zoals in bad. Maar NGT is ook goed voor bepaalde momenten, om tot rust te komen bijvoorbeeld.

Ik wil ook graag dat ze contact blijft houden met andere dove en slechthorende kinderen. De dovengemeenschap is haar wereld. Maar we willen ook dat ze mee kan komen in de horende wereld. Dat is dan een argument voor het Passend Onderwijs. Ook omdat het onderwijsniveau in het speciaal onderwijs laag is. We kunnen haar niet heel beschermd opvoeden, dat werkt niet op termijn. Ik heb verschillende gebarencursussen gedaan voor mijn dochter. Maar nu ze eindelijk op een leeftijd komt dat er communicatie is, ben ik de helft van de gebaren alweer vergeten. Dat is wel jammer.

Zekiye Arican, Judith Vogels en Myrthe van Winzum (JongerenCommissie)

FODOK en FOSS maakten een checklist

OUDERS EN AMBULANT BEGELEIDER: SAMEN AAN DE SLAG?

Ouders en 'hun' AB'er: je kunt er boeken over schrijven. Dikke kans dat het boek van de AB'er heel anders uitpakt dan dat van de ouder. Wat kunnen ouders en AB'ers van elkaar leren? En welke ervaringen kunnen we meenemen naar Passend Onderwijs? De FODOK stelde samen met zusterorganisatie FOSS een checklist op, gebaseerd op ouderervaringen en gesprekken met professionals, en presenteerde die op het Siméa-congres in april. Vier onderwerpen staan centraal: de positie van ouders, de begeleiding, de deskundigheid op het niveau van de onderwijsinstelling en die op het niveau van de 'onderwijsmedewerker van Cluster 2' (zoals de AB'ers waarschijnlijk genoemd gaan worden).

Positie van de ouders

'De AB'er wil maar niet van mij aannemen dat mijn dochter meer in haar mars heeft en zich verveelt op school.'

'De AB'er vindt dat we geen tolk moeten aanvragen, omdat onze zoon in het echte leven ook niet altijd een tolk tot zijn beschikking zal hebben!'

Te vaak gebeurt het dat ouders niet gehoord worden. Daarom kreeg de positie van de ouders een prominente plek in deze checklist. Ouders moeten worden geaccepteerd als ervaringsdeskundigen, er moet regelmatig en open overleg

Medezeggenschap binnen Cluster 2

met hen zijn en er moet tenminste jaarlijks een procesevaluatie zijn! Ouders hebben zeggenschap en instemmingsrecht over het ontwikkelingsperspectief (OPP) van hun kind en hierdoor ook over het onderwijsarrangement. Daarnaast hebben ouders natuurlijk ook zeggenschap over de communicatie-ondersteuning voor hun kind en over de bejegening van hun kind. FODOK en FOSS vinden het van groot belang dat ook voor ouders met een kind in het regulier onderwijs medezeggenschap wordt geregeld binnen de onderwijsinstelling van Cluster 2. En ouders moeten weten waar zij met eventuele vragen, onvrede en klachten terecht kunnen.

Soort begeleiding

'Iedereen zegt wat anders: wie moet ik nu geloven?'

Ouders moeten weten welke functies vanuit Cluster 2 voor het ondersteunen van leerlingen beschikbaar zijn en hoe deze functies zich van elkaar onderscheiden. En als er sprake is van meerdere begeleiders vanuit Cluster 2 voor een leerling, is het van belang dat er één vaste contactpersoon voor ouders en kind is.

Wat kunnen we van elkaar leren?

Deskundigheid op het niveau van de onderwijsinstelling

'We waren over de (drukke) klas van mijn dochter aan het praten en toen begon de AB'er ineens over de problemen van een klasgenootje, dat ook bij haar in begeleiding is. Dat kan toch niet!'

Er moet veel aandacht zijn voor de attitude naar ouders en leerlingen. Er moet regelmatig intervisie zijn over kennis en functioneren van begeleiders. AB'ers moeten informatie, zoals bijvoorbeeld relevante literatuur en zelf ontworpen

of aangepaste materialen, met elkaar en met school en ouders delen. FODOK en FOSS bepleiten een centrale database, die voor alle betrokkenen toegankelijk is. Er moet voldoende aandacht zijn voor specialisatie ten aanzien van de drie doelgroepen in Cluster 2 (doof, slechthorend en taalontwikkelingsstoornissen). Voor FODOK en FOSS is specialisatie een voorwaarde voor borging van kwaliteit. Onderzocht moet worden hoe specialisatie op lichte en medium onderwijsarrangementen wordt bereikt. Er moet regelmatig kennisuitwisseling plaatsvinden tussen onderwijsmedewerkers in het speciaal onderwijs en de andere onderwijsmedewerkers van Cluster 2.

Deskundigheid/competenties op niveau van de AB'er

'De AB'er en de school wisten niets over aanpassing van examens. Mijn dochter is gezakt!'

AB'ers moeten voldoende expertise over en aandacht voor de taalontwikkeling van de leerlingen hebben. En natuurlijk moet er voldoende expertise zijn over (en aandacht voor) gebarentaal en Dovencultuur, de sociaal-

emotionele ontwikkeling en de seksuele vorming van de leerlingen. Die kennis moet goed aan de reguliere school worden overgedragen. AB'ers moeten ook goed op de hoogte zijn van de ondersteuningsmogelijkheden en hulpmiddelen voor de doelgroep (tolken gebarentaal, schrijftolken, teletolken, FM-apparatuur, CI, enzovoort). Zij hebben uiteraard ook kennis van het Siméa-protocol over toetsen en examens en de reikwijdte ervan en delen die met de reguliere school. AB'ers moeten ook kennis hebben van vervolg-/beroepsopleidingen in relatie tot de mogelijkheden van de leerling en een juiste sterkte-zwakteanalyse van de leerling kunnen maken.

Kennis van de sociale kaart

Daarnaast is kennis van de sociale kaart, zowel regionaal als landelijk, van groot belang. Denk aan GGZ voor doven en slechthorenden en opvoedingsondersteuning, maar ook aan informatie over de belangen- en ouderorganisaties.

Ouders en AB'ers: samen sterker voor het kind!

Mariën Hannink

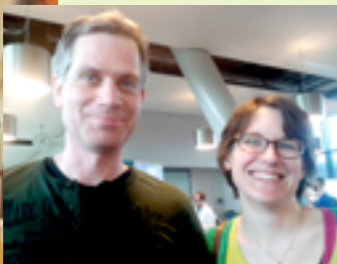
De checklist is te downloaden op de FODOK-website

Aleida, moeder van Joris

Mijn zoon Joris is elf jaar en doof. Hij gaat vier dagen naar het regulier onderwijs en één dag naar Guyot-dovenschool. In het dorp is hij nu van reguliere school veranderd. Op zijn oude school werd hij gepest en zat het sociaal niet goed. Hij is hoog intelligent en had weinig uitdaging daar. Hij zat in een kleine klas met weinig jongens. Daar had hij twee ochtenden in de week een tolk en de rest van de tijd soloapparatuur. Op zijn nieuwe school heeft hij meer uitdaging en zit hij in een grotere klas met meer jongens, waarmee hij meer aansluiting heeft. Hij heeft hier vier ochtenden in de week een tolk en ook een tolk bij extra activiteiten. Volgens Passend Onderwijs heeft hij een licht arrangement. Als je hulp nodig hebt op een reguliere school, moet die de dovenschool om hulp/geld vragen. Op zijn nieuwe school zitten meer dove kinderen en de school wil een medium arrangement aanbieden. Op vrijdag gaat hij naar de dovenschool. Daar heeft hij contact met de kinderen uit zijn klas en een doof vriendje. Ik vind 'lotgenotencontact' heel belangrijk voor hem. Mijn zoon is nu bezig om zijn identiteit uit te zoeken. Hij vindt de horende school nu leuker omdat daar meer kinderen zijn. Op de dovenschool zit hij in een kleine klas en dat vindt hij minder leuk. Ook is hij dol op lezen en leest hij veel boeken. Je kunt geen boeken lezen in gebarentaal. Wij vinden NGT heel belangrijk en stimuleren dat ook bij hem. Straks gaat hij naar een reguliere middelbare school.

Marieke en Joris, ouders van Elise

Onze dochter Elise van tweeënhalve jaar is doof. Toen ze anderhalf jaar was, merkten we pas dat ze aan beide oren doof was. Toen ze een jaar was, werd ze getest, maar toen bleek ze nog niet helemaal doof. Nu heeft ze twee CI's. Ze hoort en verstaat steeds meer. Vanuit de gezinsbegeleiding kregen we gebarencursussen. Na een maand begon ze al terug te gebaren. Ze was toe aan taal, maar we wisten niet dat ze helemaal doof was. Gebarentaal is nu haar eerste taal en dat willen we blijven aanbieden. Ze moet zelf later kunnen kiezen.

Het Passend Onderwijs is nu heel onduidelijk. We hopen dat als Elise het aankan, ze naar dezelfde school gaat als haar broer. Die school staat open voor haar en de directrice heeft kennis van de doelgroep. Als ze op die school zit, willen we de docenten gebaren aanbieden.

Kinderen gaan zo gemakkelijk om met Elise's CI. Maar we vragen onszelf af wanneer het punt komt dat Elise beseft dat ze anders is. Het positieve aan het dovenonderwijs is het contact met de andere dove kinderen. Maar daar staat tegenover de afstand tot zo'n school en geen vriendinnetjes hebben na schooltijd om buiten in de buurt te spelen. We willen twee werelden voor Elise, dus niet of...of, maar en...en. Elise kan gebaren én horen.

Zekiye Arican, Judith Vogels en Myrthe van Winzum (JongerenCommissie)

Tolk Maya de Wit over de ervaringen van tolkgebruikers in het onderwijs

MET EEN TOLK IN HET ONDERWIJS: WIJZE LESSEN VAN ÉN VOOR DOVE LEERLINGEN EN STUDENTEN

Een tolk in het onderwijs betekent volgens Maya de Wit niet dat alles in de klas meteen goed gaat. Maya is een ervaren tolk NGT, ASL en International Sign. Ze haalde in 2011 haar Master aan de EUMASLI (European Masters in Sign Language Interpreting) en publiceert met enige regelmaat over de kunst van het tolken. Op 22 maart presenteerde zij haar ervaringen en bevindingen van verschillende onderzoeken over tolken in het onderwijs.

Profijt van de tolk

Of een leerling optimaal profiteert van een tolk is van veel zaken afhankelijk. De situatie thuis en op school is van invloed: wordt de leerling geaccepteerd, krijgt hij genoeg ondersteuning, heeft hij dove medeleerlingen? En natuurlijk moet de tolk goed én goed voorbereid zijn en op die momenten ingezet kunnen worden, die de leerling wenst.

Risico's in regulier onderwijs

Naast de voordelen die regulier onderwijs kan bieden zoals thuisnabijheid, meer keuzemogelijkheden en vaak beter onderwijs, ervaart een dove leerling met tolk ook duidelijke nadelen. Het onderwijs gaat via de vertaling van de tolk, en is daardoor indirect. Daarnaast zit er vertraging in de toegang tot de informatie. Interactie en

communicatie gaan snel in de klas: dat is niet altijd bij te houden. Lessen volgen is dan ook vermoeiend en er is vaak onbegrip en miscommunicatie. De toegankelijkheid is nooit volledig. En daarbij ben je natuurlijk afhankelijk van de kwaliteit van de tolk. Past de tolk in die onderwijssituatie en begrijpt hij de inhoud? Maakt de tolk de juiste keuzes?

Leren samenwerken met de tolk

Neem de regie in eigen hand!

Uit Maya's onderzoek komt naar voren dat het voor dove leerlingen en studenten belangrijk is om de regie in eigen hand te nemen en om te leren samenwerken met de tolk. De leerlingen en studenten moeten duidelijk aangeven wat zij willen. Bij minderjarige leerlingen spelen de ouders daarbij natuurlijk ook een rol. Uit het onderzoek komen diverse adviezen naar voren. In het kader hiernaast lees je welke.

Mariën Hannink

- Kies je eigen tolk en houd rekening met zijn achtergrond en ervaring. En vraag je af of er een klik is.
- Werk samen met de tolk: laat je verwachtingen en wensen weten en stem af, ook samen met de onderwijsinstelling.
- Vraag advies aan de tolk: wat werkt beter en wat minder goed met een tolk in het onderwijs?
- Geef voorlichting op de onderwijsinstelling: wat doet een tolk wel, wat niet? En informeer medeleerlingen en -studenten.
- Zorg dat de tolk zich goed kan voorbereiden door hem toegang te geven tot onderwijsmateriaal (bijvoorbeeld via een Dropbox) en door hem up-to-date te houden over je eigen werkstukken en presentaties.
- Weet hoe de lesstof getoetst wordt. Moet je terminologie kennen, gaat het om de inhoud of ook om schrijfvaardigheid? Wat doe je met de andere talen?

PASSEND ONDERWIJS

Voor dit themanummer kreeg ik de vraag iets te schrijven over Passend Onderwijs. Tja, daar vraag je me wat. De FODOK zei het al: het enige dat duidelijk is, is dat niet erg veel duidelijk is. Wel heb ik nagedacht over Passend Onderwijs. Wat is nou eigenlijk het meest passende onderwijs voor het dove/slechthorende kind? Natuurlijk heeft iedereen daar zo zijn ideeën over. Ikzelf, als doof persoon én leerkracht, vind het belangrijk dat kinderen onderwijs krijgen in een taal waarin ze zich vrij kunnen uiten en waarmee ze de meeste

Dick de Bruijn (26) is doof en woont in Groningen. Dick heeft op een dovenschool gezeten en ging na groep 8 naar het regulier onderwijs. Momenteel werkt hij als leerkracht op een dovenschool.

informatie kunnen 'binnenhalen'. Een volledig toegankelijke taal dus. Dit wil niet zeggen dat de tweede taal ondergeschikt is, integendeel. Met de eerste taal als goede basis leer je sneller een andere taal. Met de NGT als basis maakt het kind een goede start en kan hij later kiezen uit de communicatiemogelijkheden die hij heeft geleerd. Met tweetaligheid verrijk je het kind en geef je hem een keuze.

Ook vind ik het belangrijk dat de kinderen, met welk gehoorverlies ook, zich kunnen vormen tot sterke individuen die weten hoe ze zich kunnen redden in de 'horende' maatschappij. Juist daarom is de vorming van de identiteit van een doof/slechthorend persoon heel belangrijk: om te weten wie je bent, wat je kunt en dat je er mag zijn!

Als leerkracht heb ik de uitdaging om uit elk kind te halen wat erin zit. Hoge verwachtingen uitspreken en het kind voortdurend uitdagen om te leren, hoe klein/groot de stappen ook zijn. Zodat kinderen op hun eigen niveau kunnen groeien.

Met Passend Onderwijs is het de bedoeling dat er beter wordt nagedacht over hoe dit het beste kan. Dit vind ik een mooi idee. Ondanks dat er nog veel niet duidelijk is, hoop ik dat dit in de praktijk ook echt tot zijn recht komt. Dat het dove kind de mogelijkheid heeft om zijn identiteit te vormen als doof/slechthorend persoon, te kunnen kiezen in zijn communicatie en op zijn niveau onderwijs te krijgen binnen de verschillende arrangementen. Juist daarom moeten wij (scholen, ouders en deskundigen) van ons laten horen. Dat wij het belangrijk vinden dat de kinderen dove rolmodellen kunnen ontmoeten, lessen in NGT kunnen krijgen en contacten hebben met andere dove kinderen. We moeten

ervoor zorgen dat het 'dove/slechthorende' van elk kind niet wordt vergeten. Dat het kind doof/slechthorend mág zijn. Daarbij past een mooi gedicht dat ik graag met jullie wil delen.

*Ik zit helemaal alleen
Ik voel me eenzaam
De gesprekken om mij heen
Kan ik niet volgen*

*Wie? Wie zou dat nou merken?
Doen alsof alles goed is
Tja, dan kan niemand iets doen
Het ligt aan mijzelf*

*Ik hoef geen medelijden
Ik ben niet zielig
Ik wil gewoon horend zijn
Dat begrijpt niemand*

*Telkens als ik het niet volg
Dan word ik boos
Ik word ook erg verdrietig
Waarom moet ik het nou zijn?*

*Maar nu ben ik gelukkig
Ik kan alles volgen
Iedereen kan hier gebaren
En ik hoor erbij!*

Jantine Brokking

Uit: *Honderd omhelzingen*
Gedichten van
Guyot (2012), p. 31.

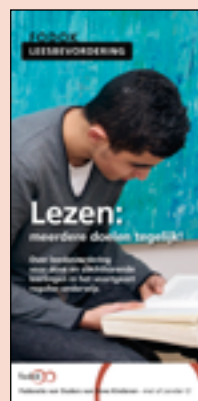
Dick de Bruijn

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

LEESBEVORDERING: NIEUWE UITGAVEN EN ACTIVITEITEN

In het kader van de door het ministerie van OCW gefinancierde leesbevorderingsactiviteiten zijn weer nieuwe uitgaven verschenen.

Lezen: meerdere doelen tegelijk!

Gratis brochure over leesbevordering voor dove en slechthorende leerlingen in het voortgezet regulier onderwijs, met 10 tips voor ouders en 10 tips voor professionals (en ook geschikt in het vso...). Handig om jezelf en iedereen rondom je kind 'bij te praten'.

Voorlezen aan MG-dove kinderen; informatie en tips voor ouders

Elk kind is anders. Gelukkig zijn er ook allerlei manieren om voor te lezen! In deze folder vind je informatie over voorlezen met gebaren, multi-sensory storytelling, boekentips en vele voorlees-tips! Prijs € 1; leden gratis

Lezen: een extra zetje

Gratis brochure over leesbevordering voor dove en slechthorende kinderen in het regulier basisonderwijs, met 10 tips voor ouders en 10 tips voor professionals (en ook geschikt in het

speciaal onderwijs...). Deze brochure neem je zo even mee naar school.

Keuzelijst 13 & 14

Boek met beschrijvingen van meer dan 600 geselecteerde titels en korte beschrijvingen van lees- en voorleesboeken (fictie en non-fictie) die voor dove kinderen

en jongeren toegankelijk kunnen zijn. Een dubbeldikke uitgave met toegankelijke boeken uit 2010 en 2011 (prijs: € 7,50). De FODOK-keuzelijsten worden, samen met de nieuwe brochures, altijd aan alle Cluster 2-scholen toegestuurd. Alle boeken uit deze en eerdere keuzelijsten zijn te vinden op www.fodok-keuzelijst.nl. Daar kun je boeken zoeken op leeftijd, auteur, trefwoord enzovoort.

Drie plus één nieuwe boeken in de Troef-reeks!

Jaarlijks brengt Van Tricht *uitgeverij* in nauwe samenwerking met de FODOK en docenten uit het speciaal onderwijs de Troef-reeks uit: leuke en toegankelijke boeken voor dove jongeren en andere minder vlotte lezers. De boeken kosten € 12 en zijn te koop bij de boekhandel of via www.vantrichtuitgeverij.nl. Afgelopen jaar verschenen:

Ingrid Bilardie (illustraties: Merel Corduwener),

De week waarin Bastiaan Nobel zich vreselijk vergiste. Een verhaal over racisme, verkeerd begrepen worden en hoe kwaad je soms kan zijn, zonder goed te weten waarom.

Marte Jongbloed (illustraties: Roelof van der Schans), *Mijn zus is verdwenen*. Een thriller over verdwijning, verliefdheid en relaties.

Marleen Schmitz (illustraties: Tineke Lemmens), *Bram, zoon van een soldaat*. Een boek over oorlog, spanning, gevoelens in een gezinssituatie.

Lis van der Geer (illustraties: Dirk van der Maat), *Eva's andere leven*. Een spannend boek over verdwijning, Griekse mythologie en chaten. Dit is een geheel aangepaste herdruk van *De spin in het web uit 2003*.

Leesvertelwedstrijd 2014

De Leesvertelwedstrijd van 12 april 2014 in De Flint in Amersfoort, met als thema *Circus*, was weer een groot feest. Luc Damen van Signis (Kentalis) in Amsterdam won met zijn vertolking van *Oog in oog* van Marlies Verhelst, een boek uit de Troef-reeks! Ook de Leesvertelwedstrijd wordt grotendeels gefinancierd met het geld dat de FODOK van het ministerie van OCW krijgt. De Stichting Woord & Gebaar organiseert De Leesvertelwedstrijd jaarlijks.

OUDERBIJDRAGE INTERNAAT HAREN VAN DE BAAN!

De FODOK vernam eind januari dat Kentalis op last van het ministerie van OCW aan ouders van internaatsleerlingen een ouderbijdrage van € 2.000 zou gaan vragen. De FODOK vond dat bedrag erg hoog en de motivatie erachter op zijn minst merkwaardig. Leerlingen die het tweetalig vso in Haren bezoeken, hebben geen volwaardig alternatief in Nederland. Daarbij komt dat tegemoetkoming in het leerlingenvervoer voor leerlingen in het vso komend schooljaar wordt afgeschaft. Daardoor zouden ouders voor wel heel hoge kosten komen te

staan. De FODOK deed navraag en trok aan enkele bellen, met als resultaat dat medio april bekend werd dat de ouderbijdrage niet geheven zou worden. FODOK-acties hebben in het verleden ook al geleid tot 'laatste-moment-reddingen' van het internaat.

PASSEND ONDERWIJS

De FODOK en haar zusterorganisatie de FOSS merken bij ouders nog veel onbekendheid met de praktische gevolgen van de invoering van Passend Onderwijs voor Cluster 2. Ook is er bij ouders bezorgdheid over de gevolgen voor hun kind. FOSS en FODOK onderkennen dat er nog veel moet gebeuren om Passend Onderwijs volwaardig te realiseren, juist ook met betrekking tot de positie van ouders. In een gezamenlijke notitie geven FODOK en FOSS hun visie en ook gaan wij in op enkele belangrijke punten waar ouders van een doof of slechthorend kind of een kind met taalontwikkelingsstoornis mee te maken krijgen. De notitie is te downloaden van de FODOK-website.

NEDERLANDSE VERSIE VAN MIJNBABYISDOOF.BE IN DE MAAK

Ken je de informatieve Vlaamse site mijnbabyisdoof.be? Onno Crasborn van de Radboud Universiteit heeft van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) subsidie gekregen om een vergelijkbare website voor Nederlandse ouders van (heel) jonge dove kinderen te maken. FODOK, JongerenCommissie, Dovenschap en de Universiteit van Amsterdam werken hieraan mee.

'NU KAN IK MET OPGEHEVEN HOOFD OVER STRAAT MET MIJN KIND'

Van januari tot en maart 2014 deed Mariska van Zanten onderzoek onder families van dove kinderen in Nairobi, Kenia. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Kentalis International en maakt deel uit van de master Social and Cultural Anthropology aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Mariska vertelt over haar ervaringen.

Je dove kind naar school kunnen brengen in Kenia gaat om meer dan alleen educatie, zo blijkt uit het citaat in de titel. Omdat ik meer wilde weten over deze ouders, het belang dat zij hechten aan onderwijs en hoe zij de toekomst tegemoet zien, deed ik van januari tot en met maart 2014 onderzoek hiernaar in Nairobi, Kenia. Ik keek samen met deze ouders naar de speciale, door Kentalis International gemaakte, documentaire *Deaf Role Models in Africa – Kenya* en ik bezocht hen thuis en op school voor interviews.

Veel dove kinderen gaan naar een kostschool

Net als in Nederland zijn ouders in Kenia geschokt als ze horen dat hun kind doof is. Onderwijs is de eerste en grootste zorg van ouders, maar het duurt soms jaren voordat zij, vaak via via, ontdekken dat er een dovenschool is. Er zijn ook ouders die hun kind laten testen op een speciaal centrum en die het advies krijgen om terug te komen als het kind zes jaar oud is, om dan pas een doorverwijzing te krijgen naar een dovenschool. Een vader uit zijn frustraties hierover: 'Mijn was verteld dat mijn kind zeven jaar moest zijn voordat hij naar school kon komen. Ik weet nu dat dat niet zo is. Al die jaren heb ik gewacht, terwijl

hij in die tijd gewoon naar school had gekund.' Ouders vinden het cognitieve aspect van onderwijs belangrijk, maar zeggen ook: 'Het socialisatieproces is ook belangrijk, zodat ze zich niet alleen voelen thuis of op school.' In Kenia zijn maar weinig dagscholen en daarom gaan veel dove kinderen naar een kostschool. Een moeder zegt: 'Ik maak mij zorgen om het onderwijs voor dove kinderen. Er zijn niet veel dovenscholen, zeker niet buiten de stad. Kostscholen zijn moeilijk te vinden en het is lastig om die te betalen.'

Gebarentaal

Gebarentaal wordt door veel ouders gezien als belangrijk communicatiemiddel. Op dovenscholen wordt gebarentaal als voertaal gebruikt. Een echtpaar legt uit dat ze eerst eigen gebaren gebruikten thuis. Ze zijn blij dat hun dochter nu gebarentaal leert op school, maar het is ook moeilijk: 'We begrijpen haar niet altijd als ze thuis is. Ze leert nu een

andere taal.' Een moeder van een slechthorende dochter is bang dat haar kind haar gesproken taal verliest op een school waar voornamelijk gebarentaal wordt gebruikt. Logopedie wordt niet aangeboden en ouders moeten dat zelf regelen en betalen. Een moeder: 'We hebben in de loop van de jaren onze huisraad beetje bij beetje verkocht om de therapie te kunnen betalen.'

'Mijn dove kind is gewoon zo. Ik voel geen verdriet'

Uit de gesprekken blijkt dat het ontmoeten van andere ouders met dove kinderen helpt bij het accepteren van de doofheid: 'Ik kom elke week voor gebarenlessen en dan ontmoet ik andere ouders. Het helpt mij bij het verwerkingsproces.' Een moeder die elke week trouw gebarenlessen volgt, zegt dat ze nog steeds stilletjes hoopt dat haar dochter van zes op een dag weer zal horen: 'Het is nog steeds niet makkelijk om de situatie te accepteren.' Maar ik ontmoet ook een vader die zegt: 'Mijn kind is gewoon zo. Ik voel geen verdriet, hij kan voor zichzelf opkomen. Hij is net als ieder ander en ik denk dat hij een belangrijk persoon in de maatschappij gaat worden.'

Vertrouwen in de toekomst

Hoewel veel ouders zeggen dat ze er alle vertrouwen in hebben dat hun kind alles kan bereiken wat ze willen, zijn ze vaak toch verbaasd te horen dat doven auto kunnen rijden en dat er een dove professor op de Universiteit van Nairobi werkt. Ouders hebben een moeilijke periode doorgemaakt, maar kijken sinds hun kind onderwijs volgt met vertrouwen naar de toekomst. 'Mijn kind kan alles bereiken' is een veelgehoorde opmerking.

'Mijn dove kind kan president worden'

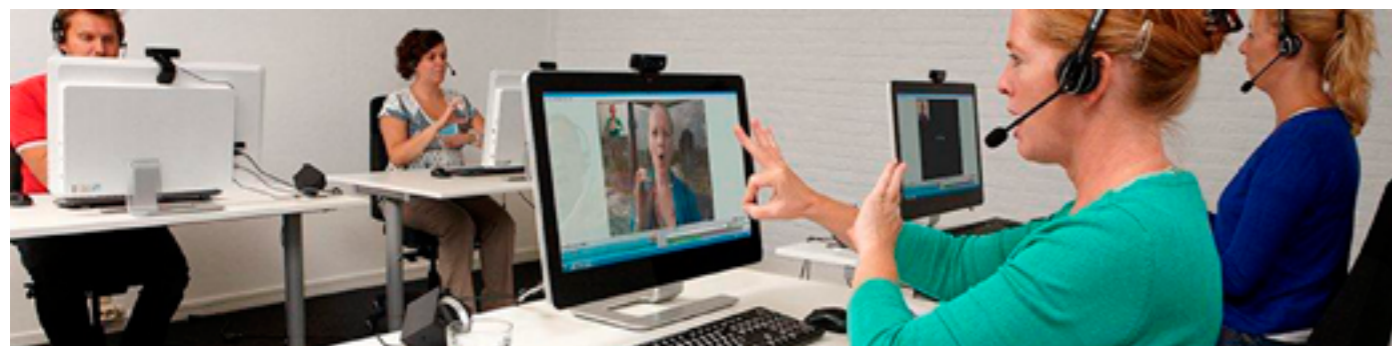
Een moeder vertelt dat ze eerst niet geloofde dat doven arts kunnen worden, totdat ze er een ontmoette. Ze zegt hierover: 'Als er een dove arts werkzaam is in het ziekenhuis, dan kan mijn kind later president worden.'

Trailer documentaire *Deaf Role Models in Africa – Kenya*: <http://youtu.be/BfKFL8bzIEo>

Mariska van Zanten

Foto's. Links: ouders bekijken de film op de school van hun kind. Daaronder de bibliotheek van de dovenschool. Rechts: Mariska van Zanten en de schooldirecteur. Pag. 23: rechtsboven: poster van handalfabet in Kenia, daaronder: tuin en poort van de dovenschool in Kerugoya.

TOLKEN OP AFSTAND

Een gebarentolk of een schrijftolk kun je inzetten in allerlei situaties. Denk bijvoorbeeld aan een tolk in het onderwijs of op een stageplek, maar het kan ook handig zijn tijdens een sporttraining of een familiefeest. Als je op tijd een tolk aanvraagt dan lukt dat bijna altijd. Bij regelmatig gebruik van een tolk wordt het regelen ervan steeds meer een fluitje van een cent. Je kunt direct contact leggen met een tolk die je kent, maar je kunt via Tolkmatch van Tolknet ook je tolkaanvraag openbaar maken. Als tolkuren voor onderwijs of voor leefuren zijn aangevraagd en goedgekeurd dan wordt het inzetten van een tolk vergoed.

Het is inmiddels ook mogelijk om op afstand gebruik te maken van een tolk. Via een computer, tablet of smartphone kun je contact leggen met een tolk. De tolk zit thuis en via het beeldscherm heb je de tolk bij de hand.

Hoe werkt het tolken op afstand?

Om te beginnen heb je een computer, tablet of smartphone nodig met internet. Natuurlijk is een goede webcam een vereiste.

Verder heb je software nodig die je eenmalig moet downloaden (Djanah).

Voor de computer kun je dit doen via je account op Tolkmatch van Tolknet. Heb je nog geen account, dan kun je dat zo aanmaken.

Voor gebruik van een tablet of smartphone is een Djanah-app te downloaden via de Google Play Store of iTunes.

Tolknet heeft een uitgebreide handleiding over tolken op afstand staan op haar website. Zie ook www.tolknet.nl > Informatie > Folders en formulieren > Overig > Handleiding tolken op afstand (klanten)

Bij tolken op afstand is het altijd verstandig om de eerste keer een testgesprek te doen met de teletolkehelpdesk van Tolknet om te kijken of alles goed werkt.

Doe de eerste keer een testgesprek

Tolknet heeft op dit moment ongeveer 20 gebarentolken en 20 schrijftolken die zich aangemeld hebben om te tolken op afstand. Via Tolkmatch kun je aangeven dat je een tolk op afstand wilt voor een bepaalde tolkopdracht. Een tolkopdracht op afstand wordt net als een 'gewone' tolkopdracht vergoed. Je kunt de tolkvoorziening leef-, werk-, of onderwijsuren van Menzis of UWV gebruiken.

Je kunt 15 minuten voor de tolkopdracht contact leggen om de verbinding te controleren en om afspraken te maken met de tolk. Gaat er iets mis, dan kun je via de chatfunctie contact leggen met de helpdesk van Tolknet.

Belangrijk bij tolken op afstand

- Goede internetverbinding
- Bij Wifi: zorg dat je in de buurt bent van de modem
- Goede webcam/camera
- Zorg dat de tolk het gesprek dat getolkt moet worden goed kan horen.

Wanneer zet je een tolk op afstand in?

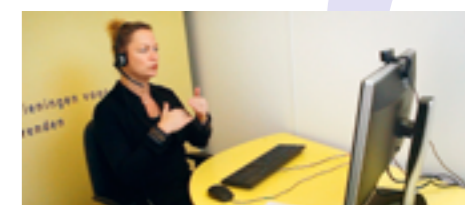
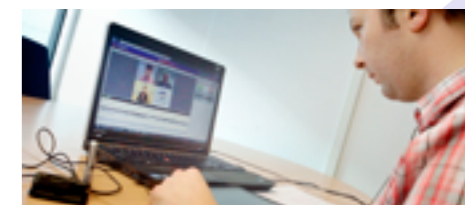
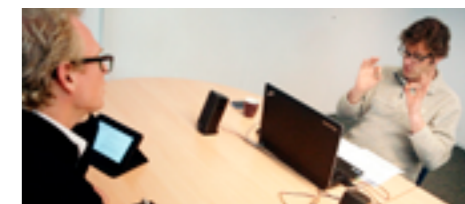
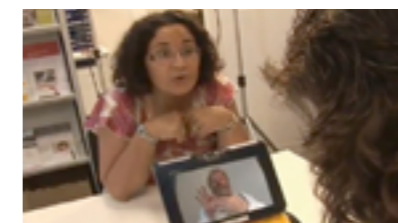
Denk bijvoorbeeld aan het tolken van een televisieprogramma. Een gesprek met een arts. Een verjaarsbezoek. Gebruik van een tolk op een plek waar moeilijk tolken te krijgen zijn.

Een tolk op afstand moet je van tevoren regelen

Bedenk wel dat je een tolk op afstand van tevoren moet regelen. Het werkt dus net als bij een 'gewone' tolkopdracht op afspraak.

Tolkmatch Direct

Tolknet is op dit moment bezig met een proef Tolkmatch Direct. Hierbij gaan ze proberen om tolken op afstand in te zetten zonder van te voren een afspraak te maken. Dus in de toekomst kun je ter plekke een tolk inschakelen omdat je merkt dat je die nodig hebt voor een optimale communicatie. Hou het in de gaten!

KPN Teletolk

Heb je op dit moment op heel korte termijn een tolk nodig, dan kun je ook gebruik maken van KPN Teletolk. Een dove of slechthorende kan via een smartphone, tablet of computer bellen naar KPN Teletolk. Je kiest hierbij voor tekst- of beeldbemiddeling. De tolk belt dan naar de horende gesprekspartner en alle gesproken tekst wordt door de tolk omgezet in gebaren of in tekst.

Een Signcall-abonnement kan vergoed worden door de zorgverzekering

Let wel: om gebruik te maken van KPN Teletolk moet de dove/slechthorende een abonnement hebben op Signcall. Dit abonnement kan vergoed worden door de zorgverzekering. Voor meer informatie zie www.signcall.nl. Natuurlijk kost het telefoongesprek geld. De kosten van het getolkte telefoongesprek worden van de bankrekening afgeschreven (na registratie).

Karla van der Hoek

Bron fotomateriaal:
links en boven: www.kpnteletolk.nl;
rechts: www.kwaliteitteletolk.nl.

INFOLIO

GOEDOMTEWETEN...

Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: telefoon: 030 - 290 0360 info@fodok.nl Zie ook www.fodok.nl

VAN NUL TOT TAAL

Het programma 'Van nul tot taal' van Auris Zorg heeft in april de Siméa Innovatieprijs 2014 gewonnen. Een belangrijk onderdeel van het programma *Van nul tot taal* is het vergroten van de ouderbetrokkenheid. Want uit onderzoek blijkt dat als ouders een actieve rol kunnen spelen in de behandeling, de resultaten optimaal zijn. Auris heeft hiervoor, naast verschillende cursussen, een *Tas vol Taal* (een tas met spelletjes en boeken) en het oudermagazine *Van nul tot taal* ontwikkeld. Het magazine geeft ouders op een laagdrempelige wijze inzicht in de taalontwikkeling en

de problemen die zich daarbij voor kunnen doen. Er staan tips in hoe ze de taalvererving kunnen stimuleren. Daarnaast staan er interviews met ouders in. Om het programma *Van nul tot taal* toe te lichten, zijn twee korte filmpjes gemaakt. In de loop van dit jaar komt er een website met aanvullende informatie.

Het magazine en de filmpjes zijn te bekijken op www.auris.nl/zorg. Het magazine kan besteld worden door een mailtje te sturen met uw adresgegevens aan info@auris.nl. Het magazine wordt gratis toegezonden.

TOLKVOORZIENING LEEFUREN NAAR DE WMO

Met ingang van 2015 zal de tolkvoorziening voor de leefsituatie overgeheveld worden naar de Wmo. De belangenorganisaties voor doven en slechthorenden hebben er lang voor gepleit dit landelijk te regelen en die boodschap is overgekomen. Er komt één centraal punt, met een eigen budget, waar deze regeling uitgevoerd wordt. Dat voorkomt versnippering en zo hoeft niet iedere gemeente het wiel opnieuw uit te vinden. De belangenorganisaties hebben ervoor gepleit de tolkvoorziening te vrijwaren van een eigen bijdrage, die voor bijna alle Wmo-voorzieningen geldt. We zijn nog in onderhandeling hierover, net als over andere zaken die uit de AWBZ richting Wmo en zorgverzekeringswet gaan.

STICHTING ZO HOORT HET
Stichting Zo Hoort Het heeft een nieuw bestuur en nieuwe plannen voor activiteiten met dove kinderen, houdt hun Facebook-pagina in de gaten!

Op de foto hiernaast het nieuwe bestuur (vlnr): Nirosha (adviseur), Said (voorzitter), Sebastiaan (website), Thijs (financiën) en Romina (secretaris).

INITIATIEFWET NGT

PvdA-kamerlid Roelof van Laar heeft zich de afgelopen maanden ruimschoots in de dovenwereld bewogen. Hij sprak ook met ouders en de FODOK. Hij wil de positie van doven stap voor stap verbeteren, door allerlei maatregelen die de toegankelijkheid voor en de zichtbaarheid van doven in de samenleving moeten bevorderen. Hij wil ook komen met een initiatiefwet voor de erkenning van de Nederlandse Gebarentaal. Fijn zo'n pleitbezorger in Den Haag!

WERELDDOVENDAG 2014

WereldDovenDag 2014 wordt op zaterdag 27 september in Dordrecht gehouden. Vier thema's staan dit jaar centraal: historie, verbinding, cultuur en talent. Voor meer informatie: www.werelddovendag2014.nl.

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI Nummer 10

Redactieadres:
FODOK
Postbus 354,
3990 GD Houten,
onder vermelding van FODOKFORUM
info@fodok.nl
Tel: 030 - 290 0360
Fax: 030 - 290 0380
www.fodok.nl
Bankrekening:
IBAN: NL05ABNA0429474857 t.n.v.
FODOK te Hoevelaken.

Redactie Inge Doorn, Mariën Hannink, Henk Prevaes, Map van der Wilden.
Vormgeving en opmaak Helga Wening van Raan - Studio Hooghalen.
Fotografie Wij bedanken iedereen die foto's beschikbaar heeft gesteld.

Aan dit nummer werkten ook mee
Zekiye Arican, Dick de Bruijn, Karla van der Hoek, Jeanine Ottink, Judith Vogels, Myrthe van Winzum en Mariska van Zanten

Druk Koninklijke van Gorcum BV

FODOKFORUM nr 11 verschijnt in het najaar van 2014. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM.

JAARVERSLAG 2013

FODOK - organisatie

Begin 2013 kwamen FODOK-bestuursleden en -medewerkers bijeen. Gesproken werd over de toekomst van de FODOK, de federatievorming en de discussie rondom taalbeleid. Over dat laatste werd van gedachten gewisseld met vertegenwoordigers van de Radboud Universiteit. Wij waren het eens over het belang van de Nederlandse Gebarentaal voor dove kinderen, met of zonder CI, en over de meer prominente rol die dove jongeren en volwassenen in het leven van een (gezin met een) doof kind zouden kunnen spelen. Tijdens de ALV op de themadag van 2 maart nam penningmeester Nico van Es na 32 jaar bestuurslidmaatschap afscheid van het bestuur. Hij ontving veel dank voor zijn inzet en de speciaal voor hem geslagen FODOK-penning werd aan hem uitgereikt. Kees Hinderks volgt hem op als penningmeester.

In de loop van het jaar namen Aleida van Unen en Rik van Dijkhuizen afscheid als bestuurslid van de FODOK, beiden zijn nog wel beschikbaar voor losse klussen voor de FODOK.

FODOK - financieel

De FODOK heeft, ondanks de relatief lage structurele instellingsubsidie van € 35.000, op dit moment nog voldoende armslag om tot en met 2015 op de huidige wijze door te gaan, mede dankzij een kleine reserve en diverse, veelal geormerkte, externe gelden. Die externe gelden zijn met name afkomstig uit het SamenSterk-project (voorheen voucherproject, looptijd t/m 2015) van de gezamenlijke belangenorganisaties, uit het project Grow2work en uit de activiteiten rondom leesbevordering.

Onze leesbevorderingsactiviteiten (inclusief de Leesvervelwedstrijd van de Stichting Woord & Gebaar) worden vooralsnog gecontinueerd, met subsidie van het ministerie van OCW.

FODOK - lotgenotencontact

De FODOK en de JongerenCommissie organiseerden op 2 maart de themadag *Klaar voor de toekomst?* De dag werd goed bezocht en er werd door de deelnemers positief op teruggekeken.

Op 6 november organiseerde de FODOK weer een thema-avond, ditmaal in de Prof. Groenschool te Amersfoort, met als thema *Empowerment en weerbaarheid*. De presentatie werd verzorgd door Ilse Jobse, er was veel uitwisseling.

Op vrijdagmiddag 15 november werd de 11de MG-contactdag *Dit ben ik* gehouden bij Kentalis in Sint-Michiëlgestel. Er was een goede opkomst, het programma was interessant en er werd enthousiast geparticipeerd: een geslaagde dag.

De samenwerkende belangenorganisaties voor doven, slechthorenden en esm

In de eerste paar maanden is veel energie gestoken in het proces van federatievorming van de zeven belangenorganisaties voor

doven, slechthorenden en esm. Helaas is dat proces te vroeg tot stilstand gekomen: de verschillen tussen de dovenorganisaties enerzijds en de slechthorendenorganisaties anderzijds bleken groter dan voorzien. De perspectieven van beide doelgroepen zijn verschillend, maar de hoop was gevestigd op wat we wél gemeen hebben. Dat was, tot groot verdriet van de FODOK, onvoldoende. Terugkijkend zijn wij van mening dat de partijen te veel hebben willen klaarspelen in te korte tijd. Momenteel wordt ingezet op twee federaties, waarvan wij hopen dat die op termijn één federatie zullen vormen.

Dit alles heeft verdere inhoudelijke samenwerking gelukkig niet in de weg gestaan: waar nodig en relevant wordt samen opgetrokken en ook het (voucher)project SamenSterk weerspiegelt de samenwerking. Dit project behelst zeven terreinen, waarop de organisaties al werkzaam waren en waarbij vanuit de gezamenlijkheid wordt gewerkt aan belangenbehartiging. Die terreinen zijn: onderwijs, zorg, CI, hoorhulpmiddelen, tolkvoorziening, ondertiteling en telecommunicatie. Van de deelprojecten zorg, CI en ondertiteling levert de FODOK de projectleider in de personen van respectievelijk Mariën Hannink, Inge Doorn en Martin van de Beek. Daarnaast is de FODOK uiteraard nauw betrokken bij het deelproject onderwijs.

Opvoeding en onderwijs

Passend Onderwijs beheerste de agenda in 2013. FODOK en FOSS hadden veel contact met Siméa, waarin de (uiteindelijk vier) onderwijsinstellingen voor Cluster 2 verenigd zijn, met het ministerie van OCW en met de Onderwijsinspectie. Cluster 2 werkt er hard aan om het onderwijs, speciaal en regulier, voor te bereiden op Passend Onderwijs voor onze leerlingen. De FODOK blijft aan-

dacht vragen voor gebarentaal voor dove kinderen, met en zonder CI, en bracht een flyer uit waarin onze visie verwoord staat. Minpunt is wat ons betreft het feit dat ouders niet meer zelf voor Speciaal Onderwijs kunnen kiezen. Dat kan nu alleen als de Commissie voor Onderzoek het betreffende kind een intensief onderwijsarrangement toewijst. Niettemin wordt verwacht dat de soep niet zo heet wordt gegeten. Allereerst kan een samenwerkingsverband aangeven geen passende onderwijsomgeving voor een dove leerling met een medium arrangement te kunnen bieden. Daarnaast is heel goed mogelijk dat met name voor de

groep dove en slechthorende leerlingen er nauwelijks medium onderwijsarrangementen van de grond komen, in de zin, dat groepjes van deze leerlingen op één reguliere school onderwijs volgen en deels in die kleine groep onderwijs krijgen van gespecialiseerde docenten. FODOK en FOSS zagen die laatste mogelijkheid als een soort van 'beste van twee werelden, waarin kinderen zowel van de reguliere onderwijssetting konden profiteren als van de speciale setting, inclusief 'lotgenotencontact' met andere dove en slechthorende kinderen. Gaandeweg bleek echter dat de samenwerkingsverbanden veelal niet voornemens zijn scholen te specialiseren op één bepaalde beperking én dat Cluster 2 zich eigenlijk al had neergelegd bij de onmogelijkheid van dit medium arrangement voor de auditief beperkte groep. FODOK en FOSS hebben begin 2014 bij de vier instellingen aangedrongen op meer inzet in die richting.

De overheveling van de onderwijstolkvoorziening (basis-onderwijs, voortgezet onderwijs en mbo) naar Cluster 2 is in 2013 uitgebreid besproken, maar vindt in elk geval niet per 1 augustus 2014 plaats.

Verder waren dit jaar de examenaanpassingen voor onze leerlingen onderwerp van gesprek en vroeg de FODOK, samen met de landelijke werkgroep Relaties & Seksualiteit, meer aandacht voor het onderwerp Relaties & Seksualiteit bij de Ambulante Begeleiding.

Zorg

2013 was ook het jaar van de grote veranderingen op het gebied van de zorg: een groot deel van de extramurale zorg voor doven wordt per 2015 overgeheveld naar de Zorgverzekeringswet en een deel gaat naar de Wmo. Namens de gezamenlijke belangenorganisaties zijn FODOK, Dovenschap en FOSS nauw betrokken bij dit intensieve traject, onder de naam *Verbindend Vernieuwen*. Aan ons de taak erop toe te zien dat de verschillende overhevelingen zo min mogelijk negatieve effecten hebben voor onze doelgroepen. Zowel de functie begeleiding als de tolkvoorziening (leefuren) wordt overgeheveld naar de Wmo. Om te voorkomen dat de gemeentes, die immers geen expertise hebben op het gebied van doofheid, allemaal hun eigen plan

gaan trekken, hebben wij ervoor gepleit deze dossiers landelijk te regelen. Momenteel wordt gewerkt aan landelijke afspraken over beide onderdelen.

De FODOK overlegt frequent met de vele partijen in het veld, zoals gezinsbegeleidingsdiensten en andere zorgaanbieders zoals Kentalis en de kleinere organisaties met een aanbod voor MG-doven. Ook zijn wij betrokken bij nieuwe ontwikkelingen, zoals de zorgpoli voor doven en slechthorenden van Kentalis en het ABC-huis van Trajectum en Kentalis, een tussenvoorziening voor licht verstandelijk beperkte dove cliënten met ernstige gedragsproblemen.

Arbeid

Arbeid blijft een belangrijk onderwerp voor dove jongeren en jongvolwassenen. Het project Grow2work speelt daar op in. Grow2work bouwt druk aan een netwerk van dove en slechthorende werkzoekenden en mensen met werkervaring. Dit met het doel dat jongeren de obstakels die zij ervaren in het zoeken en hebben van werk met elkaar kunnen bespreken en oplossen. Grow2work organiseerde in 2013 meerdere inspirerende ontmoetingsmogelijkheden gecombineerd met interessante workshops of trainingen. Inmiddels is, met toestemming van Fonds PGO, de opzet veranderd: het is nu meer een community-dan een buddy-project en de looptijd wordt, budgetneutraal, met een jaar verlengd. Jongeren welkom!

Wat voor gevolgen de Participatiewet voor onze doelgroepen zal hebben, is nog niet te voorspellen. De gezamenlijke belangenorganisaties hebben gepleit voor geormerkte baangaranties en voor gespecialiseerde ondersteuning.

Communicatie

In 2013 bestond de tolkvoorziening in Nederland 25 jaar en dat werd volop gevierd. Verder werden er belangrijke stappen gezet op het gebied van tolken op afstand en teletolken. Over het belang van gebarentaal voor dove kinderen, met en zonder CI, is nog steeds discussie. De FODOK is van mening dat alle wegen voor dove kinderen open gehouden moeten worden, opdat zij

in hun ontwikkeling gestimuleerd worden, goed kunnen communiceren met hun naasten en eventueel later ook contact kunnen hebben met de Dovenwereld. Professionals zijn het niet altijd met ons eens: wij krijgen bijvoorbeeld nog steeds signalen dat sommige AB'ers de inzet van tolken in de klas afraden...

SIGNAAL (waarin de belangenorganisaties voor doven en slechthorenden samen werken aan een toegankelijker samenleving) speelde een doorslaggevende rol in de verbetering van de toegankelijkheid van de mobiele telefonie, via *Total Conversation*. De diensten van KPN zijn tot op heden nog niet geschikt voor andere aanbieders dan Signcall en ook 112 is nog niet optimaal bereikbaar, ondanks de enorme inzet van Signaal.

CI en andere hoorhulpmiddelen

De gezamenlijke belangenorganisaties stuurden in juli, samen met diverse aanbieders, een brief naar de minister van VWS met het verzoek de regeling hoortoestellen voor kinderen tot 18 jaar te repareren en met terugwerkende kracht het eigen risico van 25% ongedaan te maken. Het ministerie heeft recent laten weten te willen wachten op een evaluatieonderzoek van het CVZ (College voor Zorgverzekeringen).

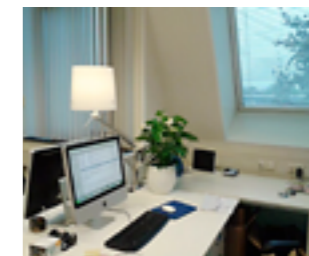
OPCI heeft het afgelopen jaar hard gewerkt aan het professionaliseren van de organisatie. OPCI heeft een nieuwe website (www.opciweb.nl) met veel informatie over CI, een digitale nieuwsbrief, een Facebook-pagina, enzovoort. Daarnaast is de organisatie ook van structuur veranderd. OPCI bestaat nu uit een stuurgroep, een werkgroep voorlichting en lotgenotencontact en een werkgroep belangenbehartiging. Allemaal om de achterban in de toekomst beter van informatie te kunnen voorzien. Inmiddels heeft het CI-ON (de gezamenlijke CI-teams) zijn standpunt bepaald ten aanzien van bilaterale (tweezijdige) cochleaire implantatie voor kinderen van 5 tot en met 18 jaar. Hieruit kan geconcludeerd worden dat als het CI-team

meerwaarde verwacht van bilaterale CI zij dit zullen indiceren. Deze indicatie zal dan samen met de beoordeling van een tweede CI-team aan de zorgverzekeraar voor vergoeding worden voorgelegd. De ziektekostenverzekeraar is niet verplicht een tweede CI te vergoeden, maar de verwachting is dat zij het advies van de CI-teams zullen overnemen. Is dat niet zo, dan horen wij dat uiteraard graag!

Dankwoord

Veel mensen hebben zich ook dit jaar weer als vrijwilliger belangeloos ingezet voor de FODOK en haar achterban: veel dank daarvoor!

Het bestuur van de FODOK

De FODOK en haar zuster-organisaties zijn begin september 2013 verhuisd naar een andere (goedkopere) locatie in Houten.

*Het bezoekadres is nu:
Randhoeve 221,
3995 GA Houten.*

